

Fejlődési zavarok

A *Heartstopper* című képregény fóliázási ügye a képregénytudomány szemszögéből

Dunai Tamás

Szegedi Tudományegyetem

2023 júliusában 12 millió forintos fogyasztóvédelmi bírságot szabott ki a Fővárosi Kormányhivatal a Lóra Könyv Zrt.-re egy melegszerelmet ábrázoló, lefóliázatlan *young adult* képregény, a *Heartstopper – Fűlig beléd zúgtam* miatt. A fóliázással kapcsolatos társadalmi diskurzus középpontjában ugyan nem a képregénymédium áll, ám mégsem teljesen véletlen, hogy egy képregény kapcsán vált a könyvfóliázásból országos érdeklődést kiváltó ügy. A jelen tanulmány azt mutatja be, milyen szerepet játszhattak a képregénymédium mediális és fejlődési sajátosságai abban, hogy a mű aktuálpolitikai csatározások célkeresztjébe kerülhetett. Mediális, ugyanis a képregény vizuális médium, a tartalma így „szembeötlő”, aminek köszönhetően a története során gyakran érték hasonló támadások. Fejlődési, ugyanis a médium kulturális változatainak többsége az elmúlt évtizedekben kifejezetten szabadon fejlődött, műfajait és tartalmát tekintve diverz, aminek köszönhetően az LMBTQ-tartalmú képregények is egyre nagyobb jelenléttel bírnak.

Kulcsszavak: forgalmazás, képregény, képregénykiadás, könyvpiac, szabályozás

Developmental Disorders

The Foiling of the Graphic Novel *Heartstopper* in a Comics Studies Perspective

In July 2023, the Government Office of the Capital City Budapest (BFKH) imposed a 12 million forints consumer protection fine on the Lóra bookstore network for failing to wrap, as prescribed by law, a young adult graphic novel depicting gay love called *Heartstopper*. Comics are not the main focus of the discourse on wrapping LGBTQ books in Hungary, yet it is not entirely coincidental that a graphic novel has become the case in point provoking nationwide interest. This paper suggests that this is partly owing to the medial and developmental characteristics of comics as a medium. Medial in that comics is a visual medium and its content is apparent at first sight, so similar attacks have occurred throughout its history, and developmental in that contemporary comics are diverse in terms of genre and content and hence LGBTQ comics have a more marked presence than they did a few decades ago.

Keywords: bookseller, comics, comics publishing, distribution, regulation

1. Bevezetés

2023 júliusában 12 millió forintos fogyasztóvédelmi bírságot szabott ki a Fővárosi Kormányhivatal a Lira Könyv Zrt.-re egy melegszerelmet ábrázoló, lefóliázatlan *young adult* képregény, a *Heartstopper – Fűlig beléd zúgtam* miatt. A fóliázással kapcsolatos társadalmi diskurzus középpontjában ugyan nem a képregénymédium áll, mégsem teljesen véletlen, hogy egy képregény kapcsán vált a könyvfóliázásból országos érdeklődést kiváltó ügy.

A jelen tanulmány az ügyet egy olyan szempontból közelíti meg, amely jellemzően nem (vagy kevésbé) tematizálódott a sajtóban: a képregénymédium mediális jellegzetességei és kortárs tartalmi felől. Arra a kérdésre keres választ, hogy ezek a tényezők szerepet játszhattak-e abban, hogy éppen egy képregény kapcsán indult el a nyomtatott termékek piacán a gyermekek védelme érdekében folytatott bírságotlasi gyakorlat.

2. Újrarendezés

A képregénymédium különböző kulturális változatokban létezik (lásd például Maksa 2010). A médium kulturális változatonként (mint az amerikai *comics*, a francia-belga *bande dessinée [BD]* vagy a japán *manga*), irányzatonként és korszakokként más-más, igen eltérő (tömeg-, *niche*- vagy peremmédium) piaci pozíciót vesz fel. Státusa nem érthető meg a gazdasági, a technológiai, a mediális, a kulturális, a társadalmi, a jogi és a politikai kontextus ismerete nélkül. Magyarországon nemigen beszélhetünk elkülönült képregényiparról és -piacról, ami összefüggésbe hozható azzal, hogy az országban nem alakult ki különösebben jelentős képregénykultúra, a médium társadalmi elismertsége és hatása csekélynek mondható. Médiumspecifikus szabályozás híján áttételesen a sajtó- és a könyvpiac szabályozása teremti meg a képregénykiadás és -forgalmazás kereteit.

A rendszerváltást követő első másfél évtizedben a képregényt elsősorban a lappiacon terjesztették. Az 1986. évi II. törvény elfogadása, majd a rendszerváltás után nőtt a (különösen a külföldről behozott) képregények száma, ám az 1990-es évek során folyamatosan romlott a médium helyzete: az ezredforduló környékére már az importált képregények száma is csökkent, a magyar alkotások pedig a margóra szorultak (Dunai 2007, 2009). Ezekkel a folyamatokkal párhuzamosan megjelennek a médium halálát vizionáló írások, például a Beszélő hasábjain olvasható „A képregény születése és halála Magyarországon” Kiss Ferenc tollából (2005). Elmondható, hogy a képregény nehezen találta a helyét a megváltozó médiakörnyezetben. Philippe Marion és André Gaudreault (2013) rámutat arra, hogy amennyiben egy médium halálhírét keltik, az mindig az adott médium válságát jelzi, amelyre annak valamilyen választ kell adnia. Ezt a választ nevezik ők újrarendezésnek, amely során a médium más médiumokhoz képest, olykor azokhoz közeledve újrapozicionálja magát.

A 2000-es évek közepére kevés és kis példányszámú képregénykiadvány jelent meg Magyarországon, így megindult a küzdelem a médium életben tartásáért. A képregényes élet felélénkült: megalakult a Magyar Képregénykiadók Szövetsége (később Magyar Képregény Szövetség), megszaporodtak a képregényes rendezvények, nőtt a kiadványok száma, 2006-tól kezdődően évente kiosztják a magyar képregények elismerésére létrehozott Alfabéta-díjat. Egyes folyóiratok (mint például a Műút, a Szépirodalmi Figyelő és a Filmvilág) felkarolták a médiumot, a képregénykritika is fokozatosan elterjedt (Demus 2018). Míg 2005-ig a képregény elsősorban a lappiacon forgalmazott termék volt, ezt követően a forgalmazása szétvált egy lappiaci és egy könyvpiaci szegmendumra – az utóbbi kibővítette a terjesztés lehetőségeit. Sok kiadvány azonban nem jut el egyik említett szegmendumra sem, csak a rajongói-szubkulturális jellegű piacon bukkan fel: a rendezvények (a börszék, a fesztiválok, a *conok*) megszaporodásával az alkalmi közvetlen értékesítés aránya nőtt, a kiadványok egy részét elsősorban ezeken az eseményeken forgalmazzák. A közvetlen értékesítés a rendezvényeken való eladások mellett a saját webbolton keresztüli árusítást vagy az online publikálást is jelentheti.

A szubkulturális piac kiterjedtsége részben a lap- és a könyvpiac helyzetének köszönhető. A lappiac folyamatosan zsugorodik (NMHH 2023), a nyomtatott lapokat áruló üzletek számának csökkenése miatt egyre nehezebb helyzetbe kerülnek az itt terjesztett képregények is. Ebben a piaci szegmendumban az önálló magyar képregénykiadványok nem tudtak tartósan jelen lenni, a kiadók főként angolszász és frankofón képregények fordításait (Dunai 2023) forgalmazzák. A könyvpiaci szegmendum tartalma valamivel változatosabb, ugyanis

itt a magyar és a keleti képregények is nagyobb jelenléttel bírnak. Hosszú ideig azonban ez sem volt járható út a kevésbé tökeerős kiadók számára: az Alexandra bolthálózat csúsztatott kifizetései számos kis képregénykiadót vittek csődbe. A 2017-es Alexandra-csődöt követően azonban megindult a stabilizálódás, egyre több kiadó kezdett el képregényeket forgalmazni a könyvpiacra, köztük számos könyvkiadó is. A képregénykiadásba belépő új kiadók pedig gyakran jelentetnek meg kortárs fősodorbeli műveket, mint ahogy a Könyvmolyképző Kiadó is tette ezt az angol *Heartstopper – Fűlig beléd zúgtam* című képregény esetében.¹ Alice Oseman webképregényként kezdte el írni és rajzolni a két meleg fiú párkapcsolatát középpontba állító művét, amelyet aztán az Hachette Children's Group karolt fel. A *graphic novel* formátumban publikált széria sikerének köszönhetően a Netflix televíziós adaptációt készített belőle. 2022-ben debütált a sorozat első évada, és ebben az évben jelent meg az angol képregény magyar fordítása is.

3. A *Heartstopper*-ügy

2023. július 13-án vezető hír volt Magyarországon, hogy a Fővárosi Kormányhivatal 12 millió forintos büntetést szabott ki a Lira Könyv Zrt.-re, ugyanis:

A vizsgálat megállapította, hogy az érintett könyvek homoszexualitást jelenítenek meg, ennek ellenére a gyermekeknek szóló, ifjúsági irodalom körébe sorolt könyvek között helyezték ki azokat, és forgalmazásuk sem zárt csomagolásban történt (Sándor 2023).

A bírságolást egy a lap- és a könyvpiacra egyaránt kiterjedő jogszabály tette lehetővé,² ennek az alábbi részlete képezte a bírságolás alapját:

(3) Születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, a szexualitást öncélúan ábrázoló, valamint a homoszexualitást megjelenítő, illetve népszerűsítő, gyermekeknek szóló termék a többi terméktől elkülönítve csak zárt csomagolásban forgalmazható.

A *Heartstopper* körüli hazai diskurzus egy jóval tágabb politikai diskurzus részeként alakult ki, amelynek témája a pedofília elleni küzdelem és a gyermekvédelem. Ez a kérdéskör Kaleta Gábor perui nagykövete 2020-as pedofilügye kapcsán kapott nagyobb társadalmi nyilvánosságot Magyarországon.³ Az ügyre a kormányzat jogi eszközökkel adott választ a 2021. évi LXXIX. törvény formájában, amely – ahogyan a nevében is olvasható – a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szól. Ez azonban megosztotta a társadalmat, ugyanis a homoszexualitás megjelenítését is korlátozta a 18 éven aluli közönség előtt⁴ – ezt a törvényt egészítette ki a fent idézett kormányrendelet.

---

1 2024. január 1-ig minden idők négy legnagyobb példányszámban eladott képregénye Angliában a *Heartstopper* első négy kötete volt. A szigetországi eladásokat tekintve Alice Osemannál csak Alan Moore (*Watchmen, V mint vérbosszú*), illetve az amerikai Robert Kirkman (*Walking Dead, Invincible*) számít sikeresebb alkotónak, de az utóbbiak mögött több évtizedes munkásság és jóval több kötet áll, ráadásul a jelenlegi trendek alapján Oseman hamarosan megelőzi mindkettőt (Johnston 2024).

2 A 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendelet a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet módosításáról.

3 Kaleta Gábor 2020 júliusában felfüggesztett börtönbüntetést kapott 19 ezer pedofil fénykép birtoklásáért. Az enyhe ítélet okozta közfelháborodás vezetett a pedofil bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogszabályok szigorításához.

4 A gyerekeknek szóló homoszexuális tartalmak szabályozásának igénye a *Meseország mindenkié* című kötet (amely etnikai és társadalmi kisebbségek szemszögéből mesél újra népmeséket) megjelenésekor fogalmazódott meg, majd vált kiemelt politikai témává 2020 őszén.

A pedofília és a gyermekvédelem körüli társadalmi diskurzusnak számos altémája jött létre Magyarországon a 2020-as években, amelyek közül a fóliázás mint a cenzúra egy formája csupán az egyik. Mindezek fényében könnyen belátható, hogy a *Heartstopper* körüli magyarországi diskurzus erősen aktuálpolitikai jellegű. Ezt az is alátámasztja, hogy a képregénysorozat már a bírságolást megelőzően a pártpolitikusok és így a sajtó érdeklődésének középpontjába került: 2023. május 16-án Rétvári Bence parlamenti államtitkár hosszú Facebook-posztban irányította rá a figyelmet az alkotásra,⁵ amiből aztán országos sajtóhír lett (lásd például Solti 2023). A büntetést követően a szerzőnő is megszólalt a *queer* fiatalok érdekében (Simon 2023), majd szeptemberben a Lira bíróságon támadta meg a 12 milliós fogyasztóvédelmi bírságot (Vincze 2023). Az ügy 2024 februárjában zárult le, amikor egy vesszőhibára hivatkozva a cég megnyerte a pert a rekordbüntetés ügyében.⁶ A *Heartstopper* körüli diskurzus rendkívül összetett: az identitáspolitikai, a szabályozási, az eljárási, az emberi jogi (a gyermek- és a melegjogi), a kritikai-esztétikai dimenziók mellett a mediális aspektus is jelen van, hiszen egy képregényről beszélünk.⁷

4. Miért egy képregény?

Egyértelmű, hogy a *Heartstopper* a tartalma miatt került a magyarországi aktuálpolitikai csatározások középpontjába, és nem azért, mert képregény; ám azt állítom, hogy a képregény mediális és fejlődési sajátosságai megnövelték annak az esélyét, hogy ez megtörténhessen. A képregény verbális és vizuális jeleket egyaránt használó hibrid médium, így a tartalma szó szerint szembeötlő, ennek köszönhetően a története során gyakran érték hasonló támadások. Emellett a médiumban olvasható tartalmak sokat változtak az elmúlt évtizedekben: a képregény kulturális változatainak többsége kifejezetten szabadon fejlődött, a műveket nagy fokú tartalmi változatosság jellemzi, így számos LMBTQ-tartalmú képregény is születik.

4.1. Vizualitás és korlátozások

Paul Lopes a 2009-es *Demanding Respect* című, az amerikai comics gazdaság- és kultúrtörténetét bemutató monográfiájában a képregény vizuális nyelvével hozta összefüggésbe az 1940-es és az 1950-es évek képregényellenes hangulatát. A képregény az 1930-as években kezdett el leválni Amerikában a sajtóról, ugyanis ettől az évtizedtől kezdve jelennek a *comic book*ok, vagyis a képregényfüzetek. Ezek nemcsak formátumukban, hanem tartalmilag is különböztek a sajtó lapjain található *comic stripe*ktől (azaz képregénycsíktól). A megjelenő *comic book*ok közt akadtak persze újrakiadások, és népszerűek voltak a szuperhős- és gyermekképregények is, ám az önálló képregénykiadványok jelentős része kezdetben ponyva- (vagyis krimi-, fantasy- vagy horror-) tartalom volt újracsomagolva egy vizuálisan explicit médiumban (Lopes 2009). Mivel e zsánerek tartalma jóval szembeötlőbb volt képregényben, mint prózában, hamar megindultak azok a támadások az önállósodott, veszélyesnek látszó médium ellen, amelyek során megfogalmazódott a szabályozás igénye is – elsősorban éppen a gyermekek érdekében.

⁵ Rétvári Bence: !!Az LMBT mesekönyv után itt az LMBT tini képregény!!, Facebook, 2023. V. 16., <https://www.facebook.com/RetvariBence/posts/%EF%B8%8Faz-lmbt-mesek%C3%B6nyv-ut%C3%A1n-itt-az-lmbt-tini-k%C3%A9preg%C3%A9ny%Ef%B8%8F-p%C3%A1r-napja-egy-ismer%C5%91s%C3%B6m-az-i/800451651443934/>.

⁶ Megnyerte a pert a fóliázás hiánya miatt kapott rekordbüntetés ügyében a Lira. *24.hu*, 2024. február 8., <https://24.hu/kultura/2024/02/08/lira-per-megnyerte-foliazas-rekordbuntetes-heartstopper/>.

⁷ 2023 májusa és 2024 februárja közt a vezető magyar hírportálok számos alkalommal foglalkoztak a *Heartstopper* képregénnyel és a körülötte kialakult helyzettel. A Netflix-sorozatot tárgyaló írásokat leszámítva a *24.hu* tizenhárom, a *Telex* tizenhét (ebből kettő angol), az *Index* (júliustól) tíz cikkben (illetve márciusban további háromban) tárgyalta, míg az *Origo* nem érintette egyszer sem. Az ebben az időszakban született kritikák (a fenti hírportálok mellett a *hvg.hu* oldalon is) kivétel nélkül reflektáltak a képregényt övező aktuálpolitikai diskurzusra, sőt eleve az jelentette az apropójukat.

A képregény ebben az időszakban változatos tartalmú, számos olvasót megszólító médium volt (Zorbaugh 1944),⁸ népszerűségének csúcsa 1952-re tehető: ebben az évben egymilliárdnál is több példányban értékesítettek comic bookokat (Beaty 2010).

A képregényt övező morális pánikra adott választ a Comics Code Authority (1954), amelyet a születésekor a tömegmédiá-ipar területén valaha létező legszigorúbb etikai kódexként jellemeztek (Lopes 2009). A gyerekek védelmében hozott tartalmi korlátozásoknak köszönhetően az amerikai comics mindenkihez szóló tömegmédiium státusát elveszítve évtizedekre gyerekmédiiumként intézményesült (kivéve az 1970-es évek közepéig aktív underground mozgalmat). Az idősebb olvasókat csak fokozatosan hódította vissza: az 1960-as évekre a *tini-* és *young adult* közönséget, az 1980-as évekre a felnőtteket.

A képregény története során számos hasonló esetet bemutatathatnánk (a francia szabályozásról lásd például Bayer 2021), amelyek közös jellemzői a *Heartstopper*-ügyben is tetten érhetők: a vizuális megjelenítés ráirányítja a figyelmet a képregényre, ez valamely erkölcsi szabályok alapján veszélyesnek látszik a gyermekek fejlődésére nézve, a megnövekedett érdeklődést pedig szabályozás és/vagy büntetés követi. A *Heartstopper*-ügy abban különbözik az esetek többségétől, hogy a törvényi szabályozás ez esetben médiumfüggetlen, illetve kizárólag az LGBTQ-reprezentációk forgalmazását érinti – ám ennek ellenére is jól illeszkedik a több évtizedes mintázatokba.

4.2. A képregény 21. századi fejlődési tendenciái és helye a konvergens médiaiparban

Napjainkra a képregény változatos közönséget kiszolgáló médium, a fontosabb kulturális változatok – mint a comics, a BD, a manga – minden korosztályú és érdeklődésű olvasó számára kínálnak műveket. A képregényt más médiumokhoz hasonló műfaji, tartalmi, stiláris diverzitás jellemzi. Még a korábban kisebb változatosságot felmutató amerikai képregényipar is sokosztatúvá vált: franchise-képregényes, szerzői tulajdonú zsánereképregényes, gyerek- és young adult képregényes, alternatív képregényes, valamint online szegmentumra tagolható. A jellemzően kiadói tulajdonban lévő franchise-képregények (mint a Marvel vagy a DC kiadó szuperhősei, vagy például a *Star Wars*) esetében jellemzően erős a szerkesztői kontroll, ám más területeken rendszerint kisebb befolyás érvényesül, magasabb fokú a szerzői autonómia, emiatt az alkotások tartalma is sokszínűbb. Mindez egyre kedvezőbb és szabadabb környezetet teremt az alkotók számára a képregényipar egészében, ugyanis visszahat a merevebb területekre is (hiszen kénytelenek egyre jobb körülményeket, szerződéseket kínálni), így az elmúlt évtizedekben az angolszász képregényipar átalakult: a médium sokkal többféle tartalmú és stílusú művet kínál jóval változatosabb közönségnek, mint az ezredfordulót megelőzően (Dunai 2022, 2024). Mindennek fényében nem meglepő, hogy az importált kortárs alkotások is egyre változatosabbak.

A kortárs képregényipar másik jellegzetessége, hogy a konvergens médiaiparban a képregény nem önmagában fejlődik. A graphic novel formátum lehetővé tette a könyvpiarral való összekapcsolódást, illetve a könyvpiaci terjesztést, miközben a képregények egyre gyakrabban szolgálnak alapanyagként az audiovizuális tartalomgyártás számára. A DC a Warner, míg a Marvel a Disney tulajdona, ami jól illusztrálja a Henry Jenkins (2020) által leírt jelenséget, miszerint a szellemi tulajdonok kutatás-fejlesztése zajlik a képregényiparban: a relatíve alacsony költségek miatt lehetőség van a tartalmi és stilisztikai kísérletezésre, olyan kockázatvállalásra, amelyre más, nagyobb költségigényű médiumok esetében nincs lehetőség.

Mindezek a folyamatok kiválóan illusztrálhatók a *Heartstopper*rel. A sorozat webképregényként indult 2016-ban a Tumblr és a Tapas platformokon, ebben a közegben Oseman szerkesztői kontroll nélkül dolgozhatott a tinédzser fiúk szerelmét bemutató művön. 2018-ban Kickstarter-kampányba kezdett, hogy kiadhassa a sorozat első kötetét. A közösségi finanszírozású szerzői kiadás sikere láthatóvá tette az angol ifjúsági kiadó, az Hachette

---

8 1944-ben készült egy felmérés, amelyet az Amerikai Piackutató Társaság (Market Research Company of America) készített, és amely azt mutatta, hogy abban az időben minden korosztály olvasott képregényeket: a hat és tizenegy év közötti fiúk 95, míg a lányok 91 százaléka, a tizenegy és tizenhét év közötti fiúk 87, míg a lányok 81 százaléka, a tizennyolc és harminc év közötti férfiak 41, illetve nők 28 százaléka, míg az ennél idősebb férfiak 16, illetve nők 12 százaléka (Zorbaugh 1944: 197–199).

Children's Group számára, amely 2018-tól kezdve forgalmazza a sorozat köteteit a könyvpiacra. A képregény népszerűsége a 2022-es Netflix-adaptációt követően tovább nőtt. Mivel a magyarországi képregénykiadás forráshiányos, és a kiadványok marketingjére nem (vagy alig) költenek, így gyakran olyan műveket jelentetnek meg fordításban, amelyekből film- vagy sorozatadaptáció készült, megtakarítva ezzel a reklám költségeit. A Könyvmolyképző is hasonló megfontolásból adhatta ki 2022-ben a sorozat első kötetét.

Az itt tárgyalt képregényipari folyamatok (tartalmi és stílári diverzifikáció, egy új – elsősorban könyvesboltokban forgalmazott – gyermek- és young adult képregényes fősodor felvirágzása, illetve az adaptációk térnyerése) tették lehetővé azt, hogy egyáltalán a boltok polcaira kerülhetett a *Heartstopper*, hogy aztán a magyarországi aktuálpolitikai diskurzusban viták keresztüzébe kerüljön.

5. A jogszabályok képregénykiadást és -forgalmazást érintő következményei

A nyugati képregénypiacból egyre nagyobb szeletet kihasító gyermek-, ifjúsági és young adult képregények csak néhány éve kezdtek el nagyobb számban megjelenni Magyarországon (Szép 2020). Ezek között nem a *Heartstopper* az egyetlen, amely LMBTQ-tartalmat jelenít meg. A törvénymódosítást követően, 2023-ig még nőtt is az olyan, fiataloknak szóló képregénykiadványok száma, amelyekben LMBTQ-karakterek tűnnek fel. Arról, hogy miként hatott a bírságolási ügy a kiadási gyakorlatra, az eltelt idő rövideje miatt e tanulmányban nem lehetséges érvényes megállapításokat tenni, ám feltételezhetően elővigyázatosságra inti a kiadókat, hiszen a bírságolást követően óvatosabbá vált a tárgyalt művek forgalmazása: a Líra online üzletében például az ilyen tartalmú gyerek- és young adult képregényeket a „18 év felettieknek” kategóriában találjuk.

A következőkben röviden áttekintem a webbolt 2024. májusi állapotát. A „18 év felettieknek” kategóriába került Alice Oseman *Heartstopper*-sorozata mellett Noelle Stevenson Eisner-díjas *Nimona* című young adult képregénye, amelyet a Ciceró kétszer is kiadott: először 2019-ben, majd 2023-ban, amikor a Netflix bemutatta a belőle készült Oscar-jelölt animációs filmet. Jen Wang *A herceg és a varrólány* című munkája 2023-ban jelent meg a Cicerónál. Ebben az Eisner-, és Harvey-díjas gyerek- vagy tiniképregényben megjelenik a *cross-dressing*, ugyanis a herceg rendszeresen női ruhákba bújik, és ezek elkészítéséhez veszi igénybe a varrólány segítségét. Brian K. Vaughan és Cliff Chiang *Paper Girls – Újságoslányok* című young adult sorozatában a négy főszereplő közül kettő között romantikus kapcsolat kezd bimbózni. Ennek az Eisner- és Harvey-díjas képregénynek az öt kötetét szintén a Ciceró adta ki 2021 és 2024 között. Ilyen művek továbbá a német Sophie Schönhammer *Star Collector – Csillaggyűjtő*-sorozata, valamint Rainbow Rowell regényének adaptációja, a Sam Maggs és Gabi Nam által jegyzett *Fangirl – Manga* a Fumax Kiadótól.

A fősodorbeli franchise-képregényeket szintén érintette a kereskedelmi törvény módosítása. A lappiacra forgalmazott *A Hihetetlen Pókember* 2022. évi negyedik számát lefóliázták, mert meglegházasságot ábrázol. A főhős, Peter Parker korábbi főnökének esküvője az Egyesült Államokban az *Amazing Spider-Man* negyedik szériájának első számában szerepelt, amely 2015-ben jelent meg, ezt a történet kontinuitása miatt a magyar kiadás sem hagyhatta ki. A *Star Wars: Doktor Aphra* című sorozat köteteit – amelyek címszereplője egy leszbikus karakter – 2018-tól 2024-ig a Szukits Kiadó adta ki Magyarországon, 2024 májusában azonban sem a Líra, sem a Libri nem forgalmazta (utóbbi csak antikvárként), ám más *Star Wars*-sorozatokat igen. A szabályozás a franchise-képregények esetében láthatóan hatásosnak bizonyult: a hazai kiadásból hiányoznak egyes trendek, karakterek, sorozatok, így a magyar olvasók az eredetitől némiképp eltérő képet kapnak a franchise-képregényes szegmentumról.

Mindebből világosan kirajzolódik, hogy a vezető politikai pártok ideológiai és az azokat megtestesítő törvényi intézkedések – más médiumokhoz hasonlóan – a képregény helyzetére is hatással vannak. A képregény napjainkra egy változatos tartalmakat megjelenítő, sokféle közönséget megszólító médiummá vált, ám Magyarországon a más országok képregénypiacán jelenlévő sokszínűségnek csupán töredékével találkozhatunk.

Irodalom

- Bayer Antal (2021): A francia képregény egyedisége – Egy protekcionista törvény váratlan következményei. *Mesecentrum*, <https://mesecentrum.hu/esszektanulmanyok/a-francia-kepregeny-egyedisege-egy-proteccionista-torveny-varatlan-kovetkezmenyei.html>
- Beaty, Bart (2010): The Recession and the American Comic Book Industry – From Inelastic Cultural Good to Economic Integration. *Popular Communication*, vol. 8, no. 3, pp. 203–207, <https://doi.org/10.1080/15405702.2010.493421>
- Demus Zsófia (2018): A képregénykritika magyarországi helyzete napjainkban – Egy diszciplína felé. In: Vincze Ferenc & Maksa Gyula (szerk.): *Intézményesülés, elbeszélések, médiumok. Képregényszociológia 2*, 26–44. o. Budapest: Szépirodalmi Figyelő Alapítvány.
- Dunai Tamás (2007): Képregény Magyarországon. *Médiakutató*, 8. évf., 1. sz., 16–30. o.
- Dunai Tamás (2009): Agonizálva éledezni – A kortárs magyar képregény. *Műút*, 54. évf., 14. sz., 56–59. o.
- Dunai Tamás (2022): Képregényt mindenkinek! A Marvel diverzifikációs stratégiája az ezredfordulót követően. *Szépirodalmi Figyelő*, 21. évf., 2. sz., 24–42. o.
- Dunai Tamás (2023): A képregényfordítás mediális és kulturális sajátosságai – A magyarországi képregényfordítás trendjei. *Filológiai Közöny*, 9. évf., 3. sz., 46–60. o.
- Dunai Tamás (2024): *A comics szerzői kora – Az észak-amerikai képregény újraintézményesülése a 21. században*. Budapest & Szeged: Szépirodalmi Figyelő Alapítvány & SZTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék.
- Gaudreault, André & Philippe Marion (2013): Measuring the ‘Double Birth’ Model Against the Digital Age. *Early Popular Visual Culture*, vol. 11, no. 2, pp. 158–177, <https://doi.org/10.1080/17460654.2013.783147>
- Jenkins, Henry (2020): *Comics and Stuff*. New York: New York University Press, <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479831258.001.0001>
- Johnston, Rich (2024): Heartstopper Just Became Britain’s Fastest Selling Graphic Novel Ever. *Bleeding Cool*, <https://bleedingcool.com/comics/heartstopper-just-became-britain-fastest-selling-graphic-novel-ever/>
- Kiss Ferenc (2005): A képregény születése és halála Magyarországon – Szubjektív történeti áttekintés és helyzetkép. *Beszélő*, 10. évf., 1. sz.
- Lopes, Paul (2009): *Demanding Respect – The Evolution of the American Comic Book*. Philadelphia: Temple University Press.
- Maksa Gyula (2010): *Változatok képregényre*. Budapest & Pécs: Gondolat Kiadó & PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék.
- NMHH (2023): *Médiapiaci jelentés 2023*, https://nmhh.hu/cikk/242928/Mediapiaci_Jelentes_2023
- Sándor Anna (2023): 12 milliós bírságot kapott a Líra egy melegszerelmet ábrázoló tiniképregény miatt. *Könyves Magazin*, 2023. VII. 13., https://konyvesmagazin.hu/friss/lira_12_millio_birsag_heartstopper_kepregeny_folia.html
- Simon Eszter (2023): A Heartstopper írója dühös és szomorú, amiért Magyarországon 12 milliós bírságot szabtak ki a képregénye miatt. *Könyves Magazin*, 2023. VII. 20., https://konyvesmagazin.hu/friss/alice_oseman_heartstopper_birsag.html
- Solti Hanna (2023): Rétvári Bence felháborodott egy képregényen, amiben fiúk csokolóznak. *444.hu*, 2023. V. 18., <https://444.hu/2023/05/18/retvari-bence-felhaborodott-egy-kepregenyen-amiben-fiuk-csokoloznak>
- Szép Eszter (2020): Gyerekek és képregények – Egy összetett médium működése és elvárásainak története. *Mesecentrum*, <https://mesecentrum.hu/esszektanulmanyok/gyerekek-es-kepregenyek.html>
- Vincze Miklós (2023): Vesszőhiba miatt perel a Líra, amit 12 millióra büntettek egy könyv lefóliázásának hiánya miatt. *24.hu*, 2023. IX. 29., <https://24.hu/kultura/2023/09/29/vesszohiba-heartstopper-fulig-beled-zugtam-lira-12-millio-buntetes-per-gyermekvedelmi-torveny-melegellenes-kirekesztes/>
- Zorbaugh, Harvey Warren (1944): The Comics: There They Stand! *Journal of Educational Sociology*, vol. 18, no. 4, pp. 196–203, <https://doi.org/10.2307/2262692>